

2013 06 11

Beslutsdel och föreskrifter för

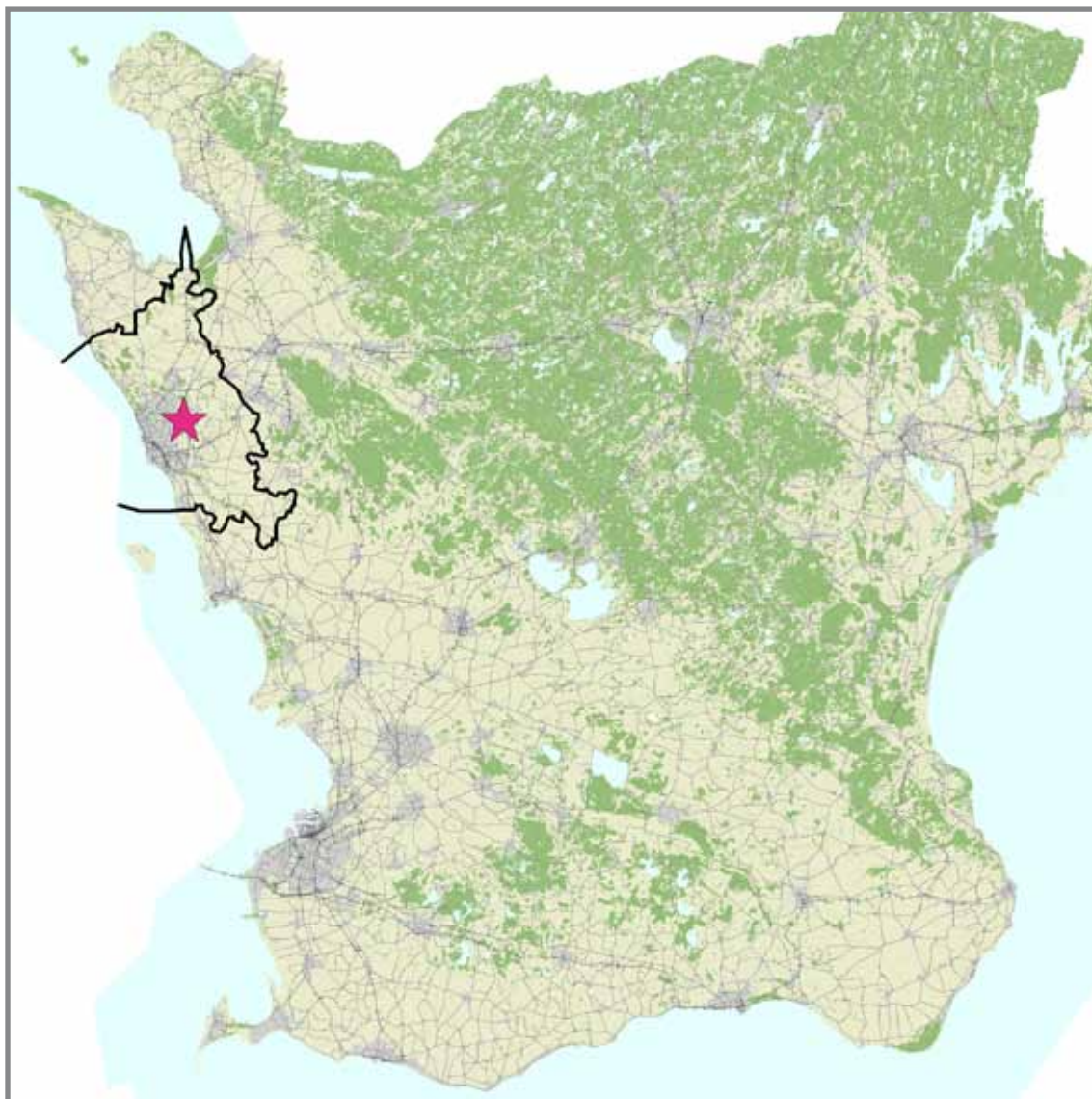
Antagandehandling

Naturreservat Bruces skog

HELSINGBORG

DNR 00213/2012

Helsingborgs kommungräns med naturreservat Bruces skog markerat med stjärna.

Diarienummer: 00213/2012
Planförfattare: Widar Narvelo
Layout: Birgit Müller
Kartor: Christina Andersson

Beslut och föreskrifter för naturreservat Bruces skog

Innehållsförteckning

1 Helsingborgs stads beslut och administrativa data	4
Uppgifter om naturreservatet	5
2 Syftet med naturreservatet Bruces skog	6
Skälen för beslutet	6
3 Reservatsföreskrifter	8
Undantag från ovanstående föreskrifter	8
Upplysningar	9
Förvaltning	9
Ärendets handläggning	9
4 Beskrivning av området	10
Sammanfattning	10
4.1 Allmänt	10
4.2 Landskap och geovetenskapliga bevarandevärden	11
4.3 Markanvändning och kulturhistoriska bevarandevärden	12
4.4 Biologiska bevarandevärden	18
4.5 Pedagogik och information	20
4.6 Utveckling av området	21
5 Källförteckning	24
Kartor	24
Planer och program samt kartor	24
Litteratur/Inventeringar	24
Muntliga kontakter	25

1 Helsingborgs stads beslut och administrativa data

Med stöd av 7 kap 4 § miljöbalken (1998:808) förklarar Helsingborgs stad det område som avgränsats på nedanstående karta som naturreservat.

Naturreservatets gränser ska märkas ut i fält enligt Naturvårdsverkets anvisningar.

För att trygga syftet med naturreservatet ska de föreskrifter gälla som anges i kapitel 3 med stöd av 7 kap 5, 6 och 30 §§ miljöbalken. Helsingborgs stad erinrar om att de lokala ordningsföreskrifterna gäller för Bruces skog.

Namnet Bruces skog är taget efter donatorn Sven Ingvar Bruce i Lund, vars testamente möjliggjorde förvärv av markområdet öster om den gamla gränsen Oran (nummer 8 på kartan). Området väster därom ägs av staden sedan tidigare och ingår inte i Bruces donation, men Bruce har fått ge namn åt hela reservatet.

Områdets avgränsning.

 Reservatsgräns

Området avgränsas i öster av motorvägen E6. Utmed denna finns en 25 meter bred zon, märkt "trafikområde" i samrådsförslag för "detaljplan för del av fastigheten Vasatorp 1:1" i remisskedet. Initialt omfattar naturreservatet även denna zon. Vid genomförande av trafikändamål inom nämnda zon minskas naturreservatets omfattning så att den nya östra gränsen flyttas västerut. Enligt planprogram Filborna 33:2 (godkänt av stadsbyggnadsnämnden 22 januari 2013) ingår ett industrispår i delområde 3b. Hur ett sådant stickspår kan dras fram får studeras när det blir aktuellt.

Uppgifter om naturreservatet

Områdets namn:	Bruces Skog
Naturvårdsverkets ID nummer:	103 0036
Skyddsform:	Naturreservat enligt miljöbalken
Beslutsdatum:	2013 06 11
Markägare:	Helsingborgs stad
Förvaltare:	Helsingborgs stad
Län:	Skåne
Kommun:	Helsingborg
Socken:	Kroppps och Helsingborgs socknar
Fastigheter:	Delar av Vasatorp 1:1, 1:2, Filborna 34:1, 35:1, 35:4, 35:5, 35:3 (privat) samt Husensjö 8:2-4 (privat) och 8:5-7
Gränser:	Avgränsningen av naturreservatet är markerad på karta på föregående sida
Arealer:	Dagens arealfördelning: Totalt cirka 248,8 hektar
Vegetationszon:	Nemoral zonen (bland annat ädellövskog)
Naturgeografisk region:	Skånes sediment- och horstområden, region 7
Lägesbeskrivning:	Ca 5 km öster om Helsingborgs centrum
Kartblad:	Topografisk karta: Helsingborg 3C SV Ekonomisk karta: Helsingborg 3B:21
Inskrivna nyttjanderätter:	Underhåll av fjärrvärmeledning och andra ledningar (se ledningskarta)
Dikningsföretag:	Nummer 441 och 1106 Lussebäcken och Skälsmossediket
Övriga intressenter:	Modellflygklubben, Helsingborgs ridhus
Planförfattare:	Widar Narvelo, Fredrik Bengtsson, Charlotte Lindström (tidigare Gabrielsson)

2 Syftet med naturreservatet Bruces skog

Syftet med naturreservatet Bruces skog är att:

- bevara och utveckla ett tätortsnära natur- och rekreationsområde med höga natur- och kulturvärden. Syftet är även att säkerställa Sven-Ingvar Bruces donation för framtiden (östra delen av reservatet) och för att uppnå lokala och nationella miljömål, främst ett rikt växt- och djurliv, ett rikt odlingslandskap, levande skogar, myllrande våtmarker och en god bebyggd miljö.

Syftet ska tryggas genom att:

- bevara områdets mosaik av värdefulla livsmiljöer såsom skogsmarker, ängs- och betesmarker och våtmarker. Växt- och djursamhällen som är karaktäristiska för dessa livsmiljöer, samt ovanliga och hotade arter, ska ges goda förutsättningar att fortleva i området genom lämplig skötsel.
- nyskapa naturmiljöer för att förstärka de biologiska och rekreativa värdena i området.
- tillgodose friluftslivets behov genom underhåll och anläggning av promenad-, rid- och cykelvägar, grillplatser, vädskydd, hundhägn, parkeringar och andra anläggningar. Besökare ska kunna se och uppleva reservatets typiska miljöer och arter och få information och ökad kunskap bland annat genom skyltar och naturpunkter.

Skälen för beslutet

Naturreservatet är utpekats som skyddsvärt tätortsnära grönområde för friluftsliv och naturvård enligt den statliga utredningen "Närmare till naturen i Skåne" (länsstyrelsen 2003). Delar av reservatet beskrivs ha mycket höga naturvärden enligt Helsingborgs naturvårdsplan. Naturreservatet som helhet utgör en del av det huvudgrönstråk, Vasatorpsstråket, som utpekats i Helsingborgs stads översiktsplaner sedan 1980-talet. I den gällande översiktsplanen är området markerat som "övergripande natur- och kulturmiljöområde" samt "utveckling och skydd av natur- och parkområde samt parker". Vasatorpsstråket sträcker sig från Fredriksdal inne i centrala Helsingborg via Filborna skogspark ut mot Vasatorps golfbana och vidare mot kommungränsen i öster.

Hela reservatet kallas Bruces skog även om det egentligen är den östra delen av reservatet som förvärvats genom de medel som staden fick genom Sven Ingvar Bruces testamente med syfte att skapa ett nytt rekreationsområde för helsingborgarna. Bruces skog ligger strategiskt i östra Helsingborg där det finns få naturområden men relativt höga befolkningstätheter. I angränsning till området i söder planeras för ytterligare bostäder som kommer att ha nära till rekreationsområdet.

Inom området finns arter som upptas i *EU:s artskyddsförordning* och i *EU:s fågel- eller habitatdirektiv*. Artskyddsförordningen som gäller överallt berör till exempel glada, större vattensalamander och vissa fladdermusarter. För den större vattensalamandern gäller ett starkare skydd än för övriga. Gynnsam bevarandestatus för dessa arter främjas av de åtgärder som anges i skötselplanen.

Fridlysta arter som finns i området är orkidéer, bland annat grönvit nattviol och tvåblad. Fler arter kan finnas, varför hänvisning görs till länsstyrelsens lista.

Rödlistade och hotade arter refererar till nationella listor och inom området förekommer sådana arter som kräver särskild hänsyn, till exempel knägräs, trådtåg, krussilja, åkerkulla, stor sötväppling och småvänderot. *Lokalt sällsynta* växter i Helsingborgs kommun och som förekommer i området är till exempel hönsbär, tuvull, grönvit nattviol, tvåblad, granbräken och getapel.

Förslaget överensstämmer med Helsingborgs översiktsplan 2010, Naturvårdsplan 1992, stadens miljöprogram 2011-2015 samt regionala och nationella miljömål. Reservatet är förenligt med de aktuella förslag till "detaljplan för del av Vasatorp 1:1" och "detaljplan för Långeberga 3:2 med flera". Dessa är under arbete. Förslaget till naturreservat överlappar dessa detaljplaner i två områden där ytorna markerats som "natur". I "detaljplan för del av Vasatorp 1:1" har en zon på 25 meter reserverats utmed motorvägen för framtida möjlighet att bredda densamma samt att dra fram ett industrispår. Enligt planprogram för del av fastigheten Filborna 33:2 kan ett stickspår anläggas inom delområde 3b.

Bruces skog ligger strategiskt i östra Helsingborg där det finns få naturområden men relativt höga befolkningstätheter. I angränsning till området i söder planeras för ytterligare bostäder som kommer att ha nära till rekreationsområdet.

Förutsättningarna för att kunna bevara värdena är goda genom förvaltning i enlighet med skötselplanen. I omgivningarna finns mycket störningar i form av trafik och buller. Även trafiken inom naturreservatet längs Långebergavägen påverkar natur- och rekreationsvärdena negativt genom sin barriäreffekt. Att minska Långebergavägens betydelse i trafiksystemet är angeläget för att förbättra situationen i Bruces skog. Luftföroreningar har påverkat området under lång tid vilket generellt orsakat försurning av marken med påföljande skador på trädens rotsystem och markens ekologi. Likaså kan klimatförändringen medföra att nya skadegörande organismer kommer in i landet såsom parasitsvampar och insekter. Ökad bebyggelse söder om reservatet innebär ökat slitage och störningar på växt- och djurliv varför föreslagna "buffertområden" i sydvästra och nordöstra delen är viktiga (delområdena 7e och 7f). Dessa ytor är åkermark idag och utgör framtida utvecklingsområden för Bruces skog i form av nya ytor till "Barnens skog" eller ängs- och våtmarksytor.

Uppföljning av tillståndet i området är viktigt för att bedöma om genomförd skötsel och andra åtgärder bidrar till att nå målen med reservatet. Uppföljning av miljötillståndet kan även innebära att kompensationsåtgärder behöver sättas in, till exempel kalkning och påföring av vedaska. Grundvattennivån samt bäckar och diken, behöver också följas upp eftersom små permanenta förändringar kan orsaka stora förändringar i vegetationen och ekologin på sikt. I omgivningen kommer markerna att ytterligare hårdgöras och dräneras i samband med tillkommande exploatering.

Av ovan redovisade skäl och syften bör det angivna området avsättas som naturreservat.

3 Reservatsföreskrifter

A. Föreskrifter med stöd av 7 kap 5 § miljöbalken om inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom naturreservatet.

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar är det förbjudet att:

1. Uppföra byggnad eller anläggning, anlägga väg eller luft- eller markledning.
2. Jaga utöver skyddsjakt.
3. Vidta åtgärd såsom att plöja, spränga, gräva, schakta, dika, utfylla, tippa, dumpa, muddra, anordna upplag, markbearbeta eller på annat sätt förstöra eller skada fasta naturföremål, ytbildning eller småvatten.
4. Använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel, stödutfodra eller tillföra växtnärsämnen, kalk eller jordförbättringsmedel.

B. Föreskrifter med stöd av 7 kap 6 § miljöbalken om markägares och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång.

För att tillgodose syftet med naturreservatet förpliktas markägare och innehavare av särskild rätt till fastighet att tåla att följande anordningar och åtgärder vidtas inom naturreservatet 2 §:

1. Utmärkning av och upplysning om naturreservatet.
2. Utförande och underhåll av anläggningar och anordningar för allmänhetens tillgänglighet.
3. Genomförande av undersökningar av djur- och växtarter samt av mark- och vattenförhållanden.
4. Skötsel av mark enligt fastställd skötselplan.

C. Ordningsföreskrifter med stöd av 7 kap 30 § miljöbalken om rätten att färdas och vistas samt ordningen i övrigt inom naturreservatet.

Utöver föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar är det förbjudet att:

1. Gräva, borra, måla eller på annat sätt skada fast naturföremål eller ytbildning.
2. Bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande träd och buskar.
3. Avlägsna död ved eller vedsvampar från området.
4. Medföra okopplad hund eller annat lösgående husdjur under tiden 15 mars - 31 oktober förutom på markerad plats, så kallat hundhägn.
5. Uppsätta tavla, plakat, affisch, skylt, göra inskrift eller dylikt, annat än på särskilt anvisade tavlor.
6. Göra upp öppen eld på annan än av förvaltaren särskilt iordningställd grillplats.
7. Tälta, eller på annat sätt övernatta utom på av förvaltaren särskilt iordningställd plats eller i anslutning till vindskydd.
8. Utan förvaltarens skriftliga tillstånd anordna tävlingar eller andra arrangemang.

Undantag från ovanstående föreskrifter

Föreskrifterna under A och C skall inte utgöra hinder för:

- tillsyn och åtgärder i samband med förvaltarens skötsel samt vägunderhåll,
- jakt enligt arrende som fortgår till och med april 2014, samt skyddsjakt bland annat inom de privatägda områdena 11 och 12.
- vitaliseringsgödslning och kalkning mot försurningsskador i skog med låga närings- och pH-värden.
- uppförande av byggnader och enkla anläggningar som behövs för friluftslivets behov.
- räddningsuppdrag eller åtgärder i samband med olycka samt drift och underhåll av vid tidpunkten för detta beslut befintliga nyttjanderätter (exempelvis diken, ledningar för el-, tele- och värmedistribution). I samband med arbetena ska samråd ske med förvaltaren. Vid akut underhållsåtgärd ska samråd ske sedan arbetet inletts.
- grävning och schaktning samt utfyllnad föreslås i vissa delområden som 2a, 7f och 9. Här avses nya våtmarker, bullervallar och viss topografisk förbättring utföras. Eventuell minskning av bullervallar undantas också från dispenskrav.
- vinterutfodring av fåglar är tillåten.

(ett jaktarrende fortgår till och med arrendets utgång i april 2014).

Helsingborgs stad genom den delegationsordning den beslutat, får enligt 7 kap 7 § miljöbalken, om det finns särskilda skäl, lämna dispens från meddelade reservatsföreskrifter.

Nya kunskaper om hotade och hänsynskrävande arter och naturtyper ska beaktas i den löpande skötseln av området.

Upplysningar

Föreskrifterna under C gäller oberoende av om beslutet överklagas. Därutöver gäller andra lagar, förordningar och föreskrifter än reservatsföreskrifterna för området, exempelvis:

- Fridlysningsbestämmelser. Alla vilda fåglar och däggdjur samt deras ägg, ungar och bon är fredade enligt jaktlagen (1987:259). Vissa andra växt- och djurarter är fridlysta enligt 8 kap miljöbalken och artskyddsförordningen.
- 7 kap miljöbalken med bestämmelser om områden som omfattas av biotopskydd (11 §) eller strandskydd (16 §).
- Terrängkörningslagen (1975:1313) och terrängkörningsförordningen (1978:594) med vissa förbud mot körning i terräng.
- 15 kap 31 § miljöbalken om förbud mot nedskräpning.
- Lokala, kommunala ordningsföreskrifter.
- Allemansrätten är en så kallad sedvanerätt inskriven i grundlagen. Den innebär vissa rättigheter i skog och mark, men den innebär också en hel del skyldigheter. Bestämmelserna i ett naturreservat gäller före allemansrätten.

Förvaltning

Stadsbyggnadsförvaltningen är förvaltare av naturreservatet och ska fortlöpande samråda med markägare, arrendatorer, berörda myndigheter och andra berörda vid förvaltningen. Häri ingår även bedömning av naturtillståndet kopplat till målsättningarna utöver löpande skötsel. Se skötselplanen.

Ärendets handläggning

Området pekades ut i form av olika delobjekt i naturvårdsplanen som antogs av kommunfullmäktige 1992. En viktig händelse var donationen från Sven-Ingvar Bruce som i sitt testamente 2001 angav att pengarna skulle användas för att köpa in ett rekreationsområde åt helsingborgarna. År 2004 inköptes 110 hektar skogs- och åkermark från Skanska i syfte att fullfölja donatorn Sven-Ingvar Bruces vilja. År 2005 påbörjades reservatsbildandet men processen avbröts på grund av omprioritering. I Helsingborgs översiktsplan ÖP 2010 antagen av kommunfullmäktige i maj 2010, anges att området är ett övergripande natur- och kulturstråk samt att det ska ske en utveckling av natur- och rekreationsområdet. I Helsingborgs miljöprogram 2011-2015, antaget av kommunfullmäktige 27 oktober 2010 anges som mål att Bruces skog ska bli naturreservat senast 2015 samt att arealen skog och betesmark ska öka i kommunen till år 2015.

Stadsbyggnadsnämnden beslutade den 2 maj 2012 att ge stadsbyggnadsförvaltningen i uppdrag att utreda reservatsbildning enligt föreliggande förslag till avgränsning.

Handlingen har tagits fram i samråd med stadsbyggnadsförvaltningens avdelningar, miljöförvaltningen, kulturförvaltningen och berörda sakägare såsom Helsingborgs Modellflygklubb och privata markägare har informerats. Inom området finns arrendatorer och verksamhetsutövare såsom islandshästbanan, modellflygfält och fjärrvärmeledning (NSR).

Underlaget till reservatet har tagits fram under flera års tid med Widar Narvelo som ansvarig handläggare på avdelningen för strategisk planering under ledning av Sofia Öreberg. Delaktiga utöver ansvarig handläggare från stadsbyggnadsförvaltningen har varit Charlotte Lindström (tidigare Gabrielsson), Fredrik Bengtsson, Klas Nyberg, Linda Hellberg, Hanne Hansen och Nina Begovic. Från miljöförvaltningen har Claes Nihlén medverkat och från mark- och exploateringsavdelningen på stadsledningsförvaltningen, Tommie Sterntorp.

4 Beskrivning av området

Sammanfattning

Det mycket varierade rekreationsområdet Bruces skog omfattar knappt 250 hektar. Merparten av marken ägs av Helsingborgs stad. Delar av marken köptes in efter en donation. Fem fastigheter är i privat ägo. Naturområdets historiska samband finns bland annat till Vasatorps gård och den forna Filborna by. Bruces skog består dels av sedan gammalt skogbevuxna ytor med rester av äldre kulturlandskap och dels av ytor som planterats. Framgent planteras kvarvarande åkerytor i samband med Barnens skogprojektet. Skog som biotop kommer enligt detta förslag att dominera bilden i framtidens Bruces skog och för att skapa så stor variation som möjligt ska även öppna vatten-, ängs- och betesytor finnas. Hela området är välfrekventerat av besökare som främst promenerar och grupper från skola och förskola. Betesdrift, ridning och modellflyg är andra verksamheter inom området som lockar besökare. Två miljöpedagogiska anläggningar, naturpunkt Skogen respektive Fågelsjön, finns i området. Området föreslås utvecklas vidare med nya planteringar, våtmarker och ängsytor samt betesdrift och en ny entré vid Lundsgård.

4.1 Allmänt

Området består av både uppvuxen skog, våtmarker, betesmarker och relativt stora områden med ungskog och åkermark. Stora delar har planterats i stadens regi under 1990-talet. Det arbetet har fortsatt bland annat inom ramen för planteringsprojektet Barnens skog. Detta projekt innebär att drygt tusen elever från årskurs fyra varje år planterar ett nytt område. Delområden inom reservatet är sedan tidigare utpekade i stadens naturvårdsplan som värdefulla naturmiljöer. Det gäller bland annat den gamla gränsen, här kallad Oran, det numera förvärvade skogsområdet Bruces samt Prinsaskogen.

Naturreservatet är till stor del ämnat för rekreation och friluftsliv med en mångfald nyttjandeformer, till exempel hundhägn, islandshästbana, ridning, promenader, naturpedagogik och modellflyg. Vid planeringen av naturskydd och skötselåtgärder ska rekreationsmöjligheterna beaktas. Sedan invigningen av rekreationsområdet 2005 har besöksantalet ökat kontinuerligt. Det är angeläget att både friluftslivet och de biologiska värdena kan utvecklas i området. Genom anläggning av ny entré i väst (Lundsgård), stigar för gång, cykel och ridning har tillgängligheten förbättrats samtidigt som friluftslivet kanaliseras. Vid Lundsgård kan café, informationstavlor med mera anläggas. Från den nya trafikplatsen strax söder om gården är det lämpligt att angöra området och anlägga en P-plats. Norr om går en cykelväg. Under de senaste decennierna har åtgärder som skogsplantering, införande av betesdrift och anläggande av våtmarker varit viktiga förstärkande insatser för de biologiska och rekreativa värdena i området. Reservatsförslaget bygger vidare på denna inriktning. Naturvårdsinriktad skogsskötsel kommer att medföra större andel död ved samt ökad areal ädellövskog. Det senare sker genom nyplantering och att framförallt björk och gran gallras ut till förmån för ädellöv.

Förbättrade faciliteter som motionsgård, elbelysta motionsspår, toaletter, vindskydd, informationscentrum, café med mera föreslås anläggas inom reservatets västra del under förutsättning att hänsyn tas till värdefulla natur- och kulturvärden. Det är av vikt att friluftslivet och de biologiska bevarandevärdena kan existera sida vid sida. Exempelvis är det även viktigt att relativt störningsfria ytor för djurlivet avsätts i områdets östra del. Information om områdets natur- och kulturvärden har gjorts, bland annat genom två naturpunkter, fågelsjön med fågeltorn och naturpunkt skogen med informationstavlor på temat skog.

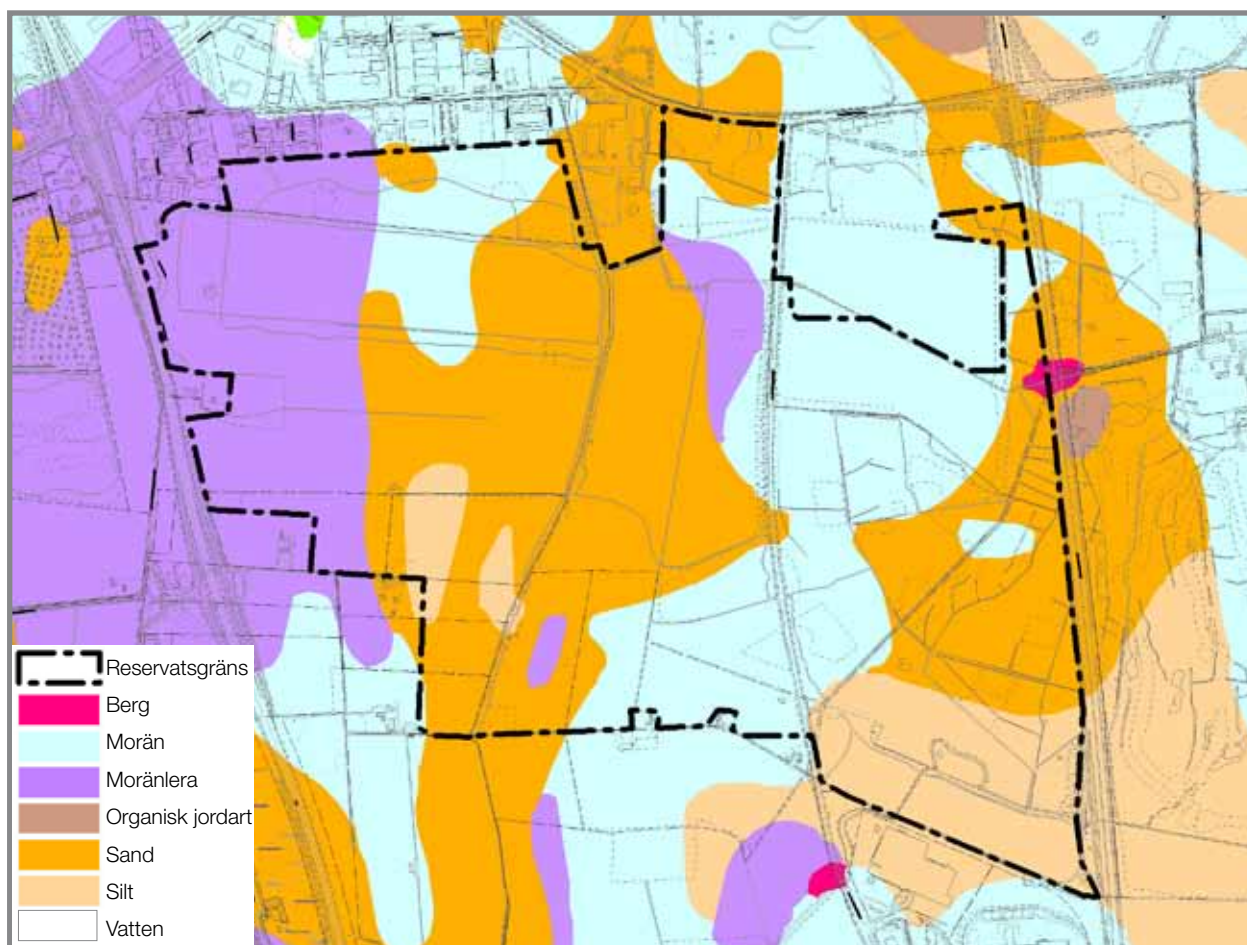
Naturtyper med karaktär av gammal enefälad, ekhagar, ask/hasselpartier, ek/hasselpartier, mogen bokskog och de blötare lövskogspartierna utmed E6 ska bevaras på grund av de höga naturvärdena. Fuktiga partier, död ved och äldre grova träd behöver öka på sikt. Arter med stort värde för natur- och kulturmiljövården, exempelvis hönsbär, odon, lingon, grönvit nattviol och tvåblad ska gynnas och bör öka i antal.

Totala antalet arter som hittats i området under olika inventeringar är över 220 kärlväxtarter, cirka 80 häckande fågelarter, knappt 20 däggdjursarter, 7-9 groddjursarter och av svampar, mossor och lavar finns det åtskilliga hundratals arter. Av evertebrater, det vill säga insekter, maskar och spindlar torde det finnas några tusental arter i området men grupperna är inte specifikt inventerade.

4.2 Landskap och geovetenskapliga bevarandevärden

Det aktuella området ligger på den så kallade helsingborgsryggens västligare del. Denna berggrundsplatå avlutas med landborgsbranten vid Öresund. Den avgränsas i norr med en sluttningszon i nordväst-sydöstlig riktning mellan Kristinelund i nordväst och Mörap i nordost. I söder avgränsas den av Rååns dalgång. Topografin är flack med viss lutning från väster mot öster och Oran/Lussebacken. Störst nivåskillnad råder i ytorna med de anlagda kullarna i delområde 3a och 3b.

Jordarterna i området består till största del av en lerig och sandig morän, på sina håll med inslag av silt. I de centrala delarna av området och mellan Långebergavägen och E4/E6, finns ytor med sand och söder om detta ytterligare ett stråk med postglacial grovsilt. Dessa sandytor är värdefulla för pollinerande insekter som bygger bo i blottad sandmark. Den pollinering dessa insekter utför är en viktig ekosystemtjänst. Det är därför bra att det finns betesmark här eftersom djuren skapar sandblottor. Berggrunden består framförallt av sandsten och ligger relativt ytligt. Grundvattentillgången är god eftersom den sedimentära berggrunden i området är partiellt vattenhållande. Området hyser dock inga speciella geologiska bevarandevärden.

Jordartskarta.

Jordartskartan visar att morän, moränlera och sand dominerar i området. Sanden syns bland annat i betesmarken i område 2a.

4.3 Markanvändning och kulturhistoriska bevarandevärden

Nuvarande markanvändning

Dagens markanvändning skiljer sig betydligt från den i 1900-talets början. Gran har planterats in i området och ett flertal dammar har anlagts, bland annat fågelsjön mellan Oran och Långebergavägen och dammen strax norr om Långeberga industriområde. Vägnätet i området har utvidgats och Filborna industriområde har byggts ut.

Ortofoto från 2012. Indelning av reservatet i skötselområden.

Skogen är varierad och består av såväl rena bok- och ekskogar som blandade löv- och barrbestånd i olika åldrar. Större delen av det västra området planterades under 1990-talet med blandlövskog. I den östra delen finns uppvuxen skog men även mindre rester av enefäläd och ekhage. Sedan området köptes in har betesdrift introducerats och ytterligare betesmark föreslås stänglas in. Skogsmarken föreslås utökas på bekostnad av åkermarken. Skogsplantering kommer att ske under en längre period bland annat inom ramen för Barnens skog. I området finns tio mägergravar eller dammar och några våtmarker. En av våtmarkerna är belägen vid gränsen Oran. Två dikningsföretag finns inom det föreslagna området och de berör jordbruksmark och Vasatorps golfbana strax utanför området. Skanska har enligt avtal jakträtten i området till och med april 2014.

Historisk markanvändning

Den historiska markanvändningen i Helsingborgslandskapet har stora likheter med vad som hände i övriga delar av Skånes slättbygd. Markanvändningen har präglats av utveckling från lövurskog till kulturlandskap med slätterängar och betesmarker och vidare från by- och bondesamhälle till modernt jord- och skogsbruk och urbanisering. By- och bondesamhällets markindelning i inägor och utmark verkade under tiden 800-1800 efter Kristus, det vill säga från sen järnålder/vikingatid fram till skiftesreformerna i början av 1800-talet. Under medeltiden fram till skiftetiden (enskifte, laga skifte) var animalieproduktionen huvudnäringen (export) i nordvästskåne, vilket präglade terrängen till 50 procent i form av betesmarker medan slätterängar med lövtäkt utgjorde 40 procent. Åker utgjorde cirka 10 procent av landarealen. (Se historiska kartor på sidorna 16-17).

Helsingborgslandskapet var mycket vått och fuktigt. Cirka en tredjedel av arealen var våtmarker som hade högt ekonomiskt värde på grund av den höavkastning de gav. Våtmarkerna inom det aktuella reservatsområdet syns på skånska rekognosceringskartan (1810-talet) i form av streckmarkeringar. Från 1850-talet började man dika ut våtmarkerna för att vinna odlingsmark till de utskiftade gårdarna. Under åren 1880-1920 grävdes många mangelgravar i syfte att sprida kalkrik lera på åkrarna. Dessa fylldes igen i stor omfattning under senare delen av 1900-talet i takt med mekaniseringen av jordbruket. Det finns tre mangelgravar kvar inom reservatet. I dagsläget finns mycket lite kvar av utmarken, ett av de få kvarvarande områdena finns öster om Långebergavägen och utgörs av enefäladen. Stenmurar, mangelgravar, alléer och andra småbiotoper har idag biotopskydd enligt miljöbalken.

Helsingborgslandskapet tillhörde den så kallade risbygden, även kallad "området mellan skogen och plogen". Vidsträckt, hedartade betesmarker dominerade omgivningen. Det västra området i naturreservatet ingick i Helsingborgs socken och var en del av Filborna bys inäga. Marken öster om gränsen (Oran) ingår i Kropps socken och inägomarken tillhörde Todarps och Lågestorps gårdar som 1779 ändrade namn till Wasatorp. Wasatorps inäga gränisar i söder till Helsingborgs allmänning som var den gemensamma betesmarken för flera socknar. Dåtidens åkermark var belägen på de höglänta områdena i den norra delen längs med nuvarande Depågatan och öster om Prinsaskogen. På 1700-talskartan benämndes åkern i väster vara sur och mager medan den i öster var god. Slätterängarna dominerade området mellan nuvarande Österleden och Långebergavägen. Det verkar vara en gradskillnad även här, då Filborna bys äng väster om gränsen Oran är "äng med ekkratt- och surskog" medan Wasatorps i öster benämns "god äng med ek- och surskog". Olika slags gränsmarkeringar eller rågångar finns i området i form av stenmurar förutom gränsen vid Oran. Vissa gränser är från tiden före 1800-talet och några är skiftesgränser från 1800-talet.

Vidare bör det också nämnas att reservatsområdet i nordväst tangerar den gamla byplatsen för Filborna by, vilken var en relativt stor by med 23-25 hemman. Prinsaskogen tillhörde 1768 frälsehemmanet Todarp 1. Det utgjorde en del av "Storängen, Skarp måsig och skogwuxen hårdwall". Delar av området är bevuxet med träd/buskar både på skånska rekognosceringskartan från 1812-20 och på ekonomiska kartan från 1910-15 och har en lång och värdefull kontinuitet. Prinsaskogen har idag karaktär av gammal ekhage och är bevarandevärd eftersom den biotopen är särskilt artrik och ger särskilda skönhetsvärden. Under 2012 har hagen stängslats och betesdjur satts in. På kartor från mitten av 1700-talet finns trädmarkeringar, vilket kan tolkas som att området varit trädbärande under mycket lång tid. Området beskrivs också som en "god äng med ek- och surskog".

Ekhagen Prinsaskogen, skötselområde 2d.

Även resterna av den gamla enefäladen är viktiga ur bevarandesynpunkt. Mycket tyder på att området har betats under lång tid då man funnit en del arter som är knutna till just betade områden med lång kontinuitet. Fäladen är en rest av den risbygd som tidigare dominerade Helsingborgslandskapet. Risbygden var bevuxen med buskliknande vegetation och våtmarken var ett viktigt inslag.

Enefäladen, skötselområde 2b.

Filborna by

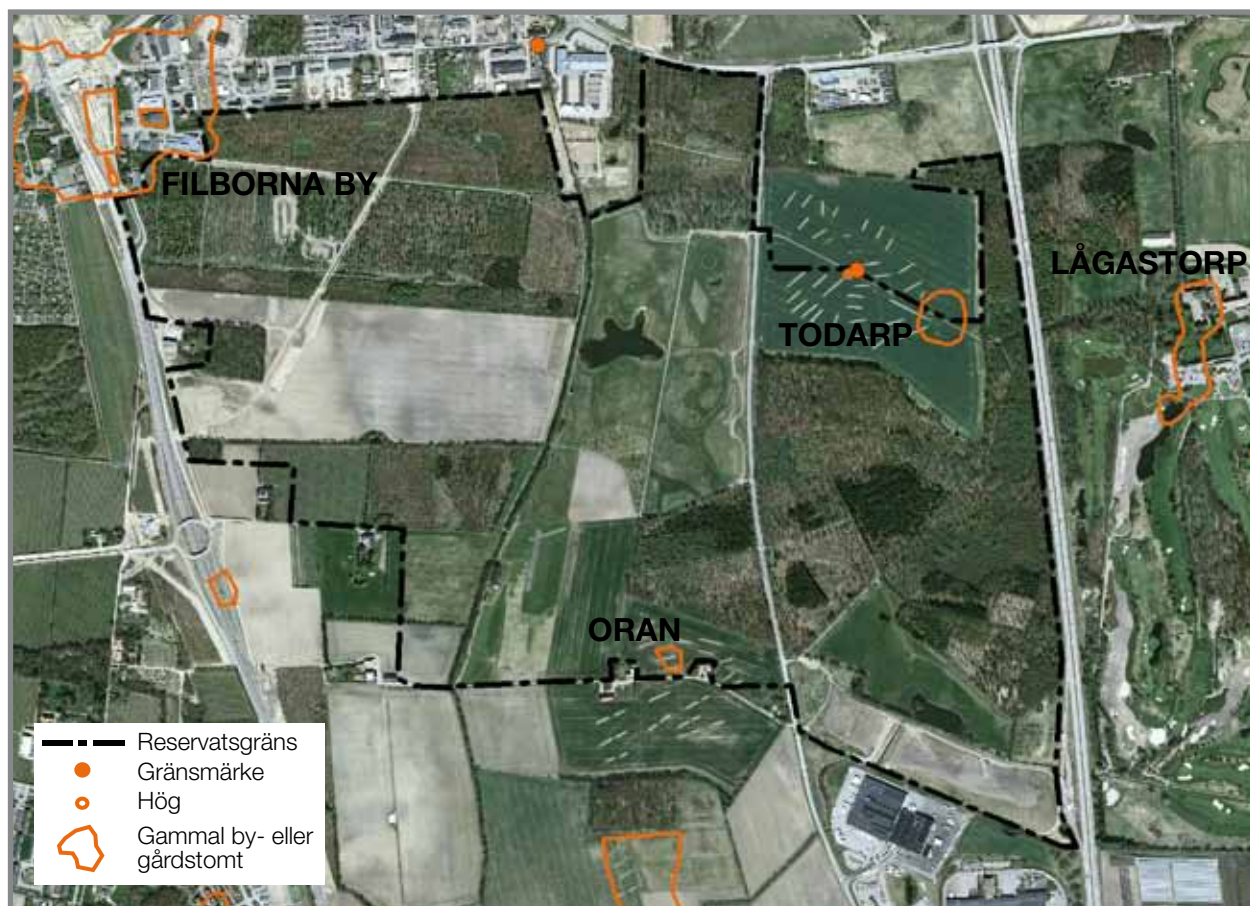
Filborna bys bykärna låg i vägkorsningen Österleden samt Vasatorpsvägen/Välavägen (se Skånska rekognosceringskartan och Sjöbeckskartan/1700-tal). Första gången namnet dyker upp är 1499 då det skrevs Folbornae och tros ha koppling till "föl" då det fanns en hästhage för de kungliga fölen. Byn är sannolikt medeltida. Vid slutet av 1700-talet fanns det 20 gårdar i byn och vid sekelskiftet 1900 bodde det cirka 600 personer i byn. Stadsdelarna Drottninghög, Dalhem, Väla samt industriområdena Väla Södra och Filborna ligger på Filborna bys gamla marker. Strax väster om byn hittades 1884 en stor silverskatt med bland annat arabiska mynt och smycken. Att döma av dateringen av mynten tros skatten ha grävts ner under senare delen av vikingatiden.

En gammal gräns - Oran

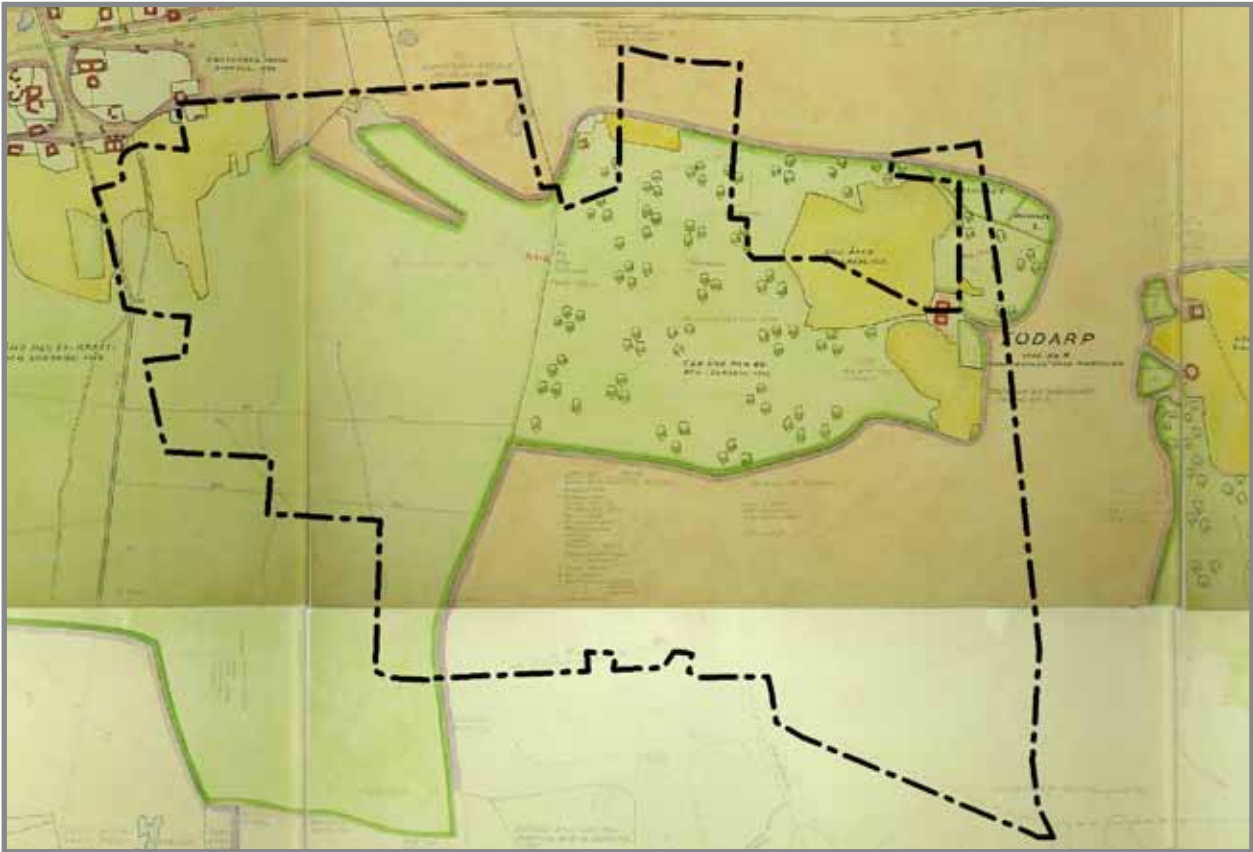
Av historiskt intresse är också gränsen, här kallad Oran - den gamla gränsen för Helsingborgs landsförsamling. Gränsen är troligen en rest sedan medeltiden och syns bland annat på 1700-talskartan. Betydelsen av ordet "Oran" kan vara "skogsbevuxen utmark med inslag av obrukad åker" eller som i detta fall "gränsskog". År 1957 utförde helsingborgslektorn Herved Vallin en inventering av gränsen, han fann inte mindre än ett 30-tal träd- och buskarter. Vegetationen utgör en relik flora från tidigare lövängar i området. Gränsen föreslogs redan då, 1957, att avsättas som naturreservat. År 2002 inventerades gränsen på nytt varvid den fortfarande befanns artrik med ett drygt 30-tal träd- och buskarter. Utmed gränsens västra sida rinner ett biflöde av Lussebäcken upp. Den har sin början i Filbornakärret.

Fornlämningar

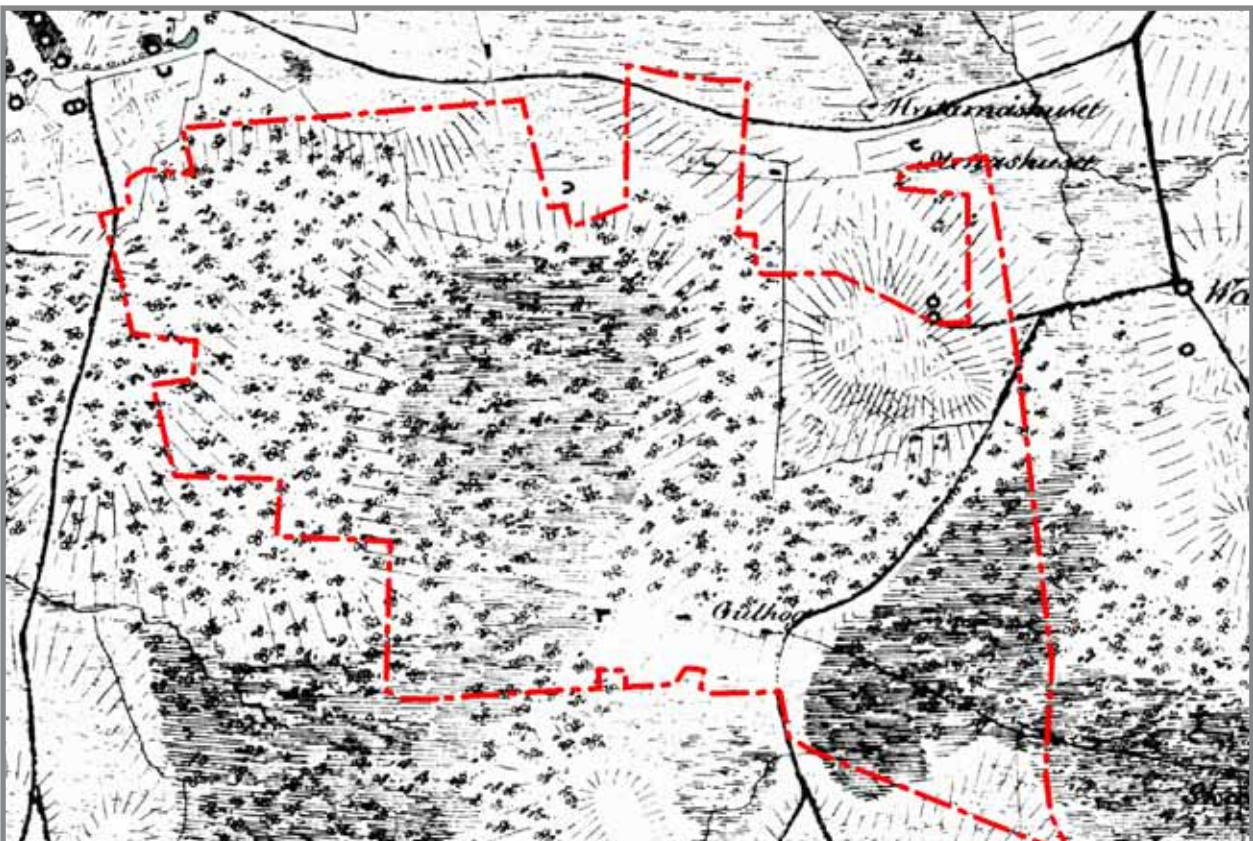
I området finns fyra kända fornlämningar; en utplanad gravhög av okänd ålder och Todarps gårdstomt på 130 x 80 meter med bland annat tegelrester. Här upptäcktes 2012 två silverskatter från 1600-talet. I områdets nordvästra hörn tangeras Filborna bys gamla tomtgräns. Den gamla stenmuren vid Oran är Helsingborgs landsförsamlings gräns och är också en fornlämning.

Fornlämningar.

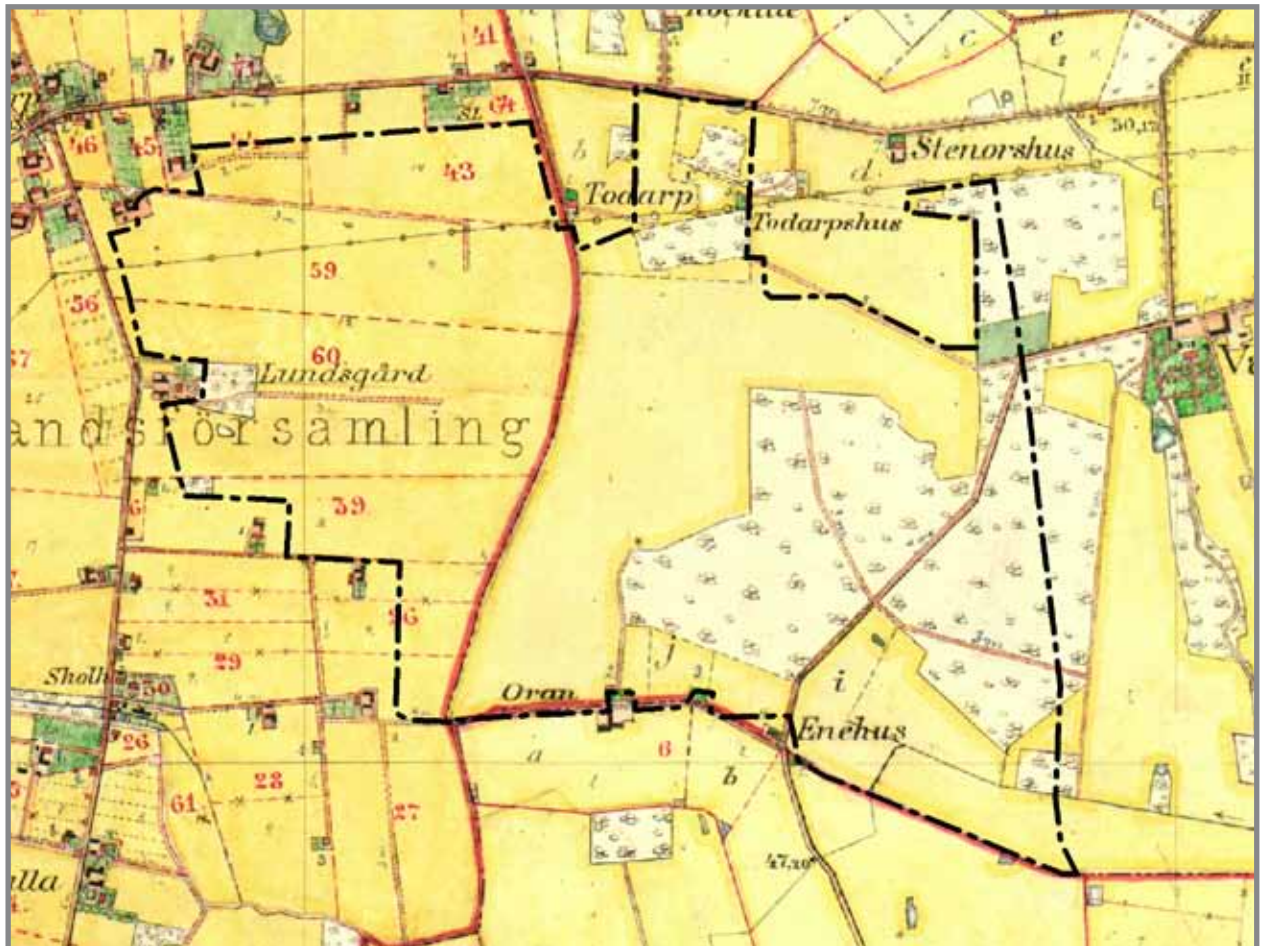

Mårten Sjöbecks avritning av lantmäterikartor från 1700-talet. Reservatsgränsen är markerad men viss förskjutning råder på grund av att den gamla kartan inte är lika noggrann som moderna kartor. På bilden ses inägomarken med dess slätterängar (grön) och utmarken/betesmarken (beige) samt åkermarken (gul). Den försvunna Todarps gård (rött). Den gamla gränsen här kallad Oran syns som en linje. Kartan ger vägledning om var det finns ytor med lång kontinuitet som trädbevuxen eller oplöjd mark.

Skånska rekognosceringskartan 1812-1815. Reservatsgränsen är markerad, men viss förskjutning råder på grund av att den gamla kartan inte är lika noggrann som moderna kartor.

På kartor från början av 1800-talet syns det tydligt att det är de höglänta markerna som är uppodlade och att de låglänta partierna är fuktigare. Markerna har ännu inte dikats ut eller skiftats (se Skånska rekognosceringskartan). Under 1800-talet genomfördes skiften av markerna, vilket innebar stora förändringar i landskapsbilden. Gränserna mellan skog, åker och betesmark blev mycket skarpa och tydliga. Det befintliga vägnätet ändrades och man rätade ut diken och bäckar. Gårdarna som tidigare legat inne i byarna, flyttades nu ut i omgivande landskap.

Häradskartan från 1912 med reservatsgränsen inlagd.

På flygfoton från 1939 kan man se att markanvändningen i stort sett är densamma som på Häradskartan från 1912, men till skillnad från idag så ser enefäladen ut att breda ut sig mer. I de inventeringar som Sjöbeck gjorde i området sommaren 1938 finns markeringar som visar var då kvarvarande inäga och utmark fanns. Inägan sammanfaller bland annat med dagens Prinsaskogen och utmarken bestod av det som idag är resterna av enefäladen.

Delområde nummer 9 öster om Lundsgård ska anläggas efter 1700-talslandskapets inslag med blandat ädellöv samt al i form av så kallad stubbskottsäng och våtmarker. Projektet görs för att hedra helsingborgaren och pionjären inom kulturlandskapsforskningen, Mårten Sjöbeck, kallas denna del för Mårten Sjöbeckparken.

Flygfoto från 1939.

4.4 Biologiska bevarandevärden

Generellt sett hyser områden med lång kontinuitet särskilda naturvärden. Många växt- och djurarter är anpassade till stabila och gynnsamma förhållanden, vilka måste bibehållas för att de ska kunna fortleva i området. I Bruces skog finns bestånd med ask/hassel, gamla ekar, bokskog samt alkärr. Alla dessa biotoper har höga naturvärden värda att bevara. Av de växter som inventerats i området har man funnit en del rödlistade samt fridlysta arter. Dessa är i första hand knutna till skogsmarken mellan Långebergavägen och E6. Övriga intressanta arter som exempelvis odon, lingon, hönsbär, stagg, knägräs och en visar på magrare markförhållanden och/eller en historia med lång betestradition. De här arterna hittar man främst i eller intill resterna av enefäladen. Andra områden visar på mer kalk- och näringsrika förhållanden då man funnit två orkidéarter, grönvit nattviol och tvåblad, men också arter som småvänderot och granbräken. Gamla grova ekar har ett speciellt bevarandevärde eftersom ek drar till sig många andra arter av till exempel fåglar, fladdermöss, insekter, mossor och lavar. Gamla ekar finns i delområdena 2d, 4a och 4b, 6b och 6d. Sälk är ett trädslag som attraherar många insekter under blomningen tidigt på våren. Andra bevarandevärden är den fauna man noterat i området som till exempel häckande glada, korp, kattuggla och ormråk. Stjärtmes, lövsångare, grönsångare, rödstjärt, stare och hämpling tillhör de vanligare, bofasta arterna i likhet med Helsingborgs "kommunfågel" stenknäcken. Förr har nattskärar observerats. Under vintern kan nordligare fågelarter förekomma på födosök i området.

Vit tuvskivling.

Ormråk.

Grönvit nattviol.

De östra delarna av området, alldeles intill E6, har en skyddande karaktär för vilt. Området är fuktigt och har ett busk- och trädskikt som är relativt tätt. I det centrala partiet mellan Oran och Långebergavägen finns förutsättningar att utvidga fågelsjön. Många vadare har redan noterats rasta här, gråhakedopping har börjat häcka och på sikt kan man sannolikt skapa miljöer för fler arter. Andra småbiotoper som har bevarandevärden inom reservatsområdet är stengården och märgelgravar som utgör refugier, spridningskorridorer och "stepping stones" (mellanstationer) för många arter. Dessutom kan märgelgravarna hysa våtmarksvegetation som annars har försvunnit i och med att många av de ursprungliga våtmarkerna torrlagts. Ytterligare inventeringar i området kan behövas. Av däggdjur förekommer till exempel rådjur, räv, grävling, mård, småvessla, ekorre, fälthare och sporadiskt har älg samt vildsvin noterats. Snok, padda, åkergroda och vanlig groda samt mindre vattensalamander finns i området. Större vattensalamander, kopparödla och huggorm kan förekomma då de finns i närområdet. Växt- och djurgrupper som är dåligt kända, det vill säga grupperna finns där men arterna är inte belagda; bland annat arter av fladdermöss, mossor, svampar, lavar, mollusker och insekter.

Evighetsträd, jätteträd och hålträd

Vissa gamla träd har markerats och numrerats som så kallade evighetsträd och de får aldrig fällas eller tas bort ens om de dör. Undantag görs för framkomlighet, risk för olycka eller flora som hotas. Utmärkning av evighetsträd kan gälla alla trädslag men vissa arter som rönn, en, oxel och avenbok blir sällan eller aldrig så grova som så kallade jätteträd. Jätteträd är minst en meter i diameter i brösthöjd och inom reservatet är det en ambition att trädbeståndet ska få åldras till gammal skog eftersom sådan miljö gynnar en mängd andra arter. Jätteträd registreras av länsstyrelsen. Det kommer emellertid alltid att finnas behov av viss gallring och förnygringsytor. Olikåldrighet i skog är också viktigt, det vill säga att det finns alla åldersstadier. Gamla träd som utvecklas till hålträd är av mycket stor betydelse för alla de djur som är beroende av ihåliga boträd som tex ekorre, skogsmård, fladdermöss och en rad fågelarter samt vedlevande insekter. Ett ihåligt träd innebär inte automatiskt att det är döende. En ek kan till exempel leva flera hundra år som ihåligt

Evighetsträd.

Hålträd.

4.5 Pedagogik och information

Naturpunkter; Skogen och Fågelsjön

Området har successivt fått ökad betydelse för utomhuspedagogik för skolor, studiebesök och fortbildning. Tillgängligheten för dessa ändamål är god med flera angörings- och informationspunkter. En rikhaltig variation av naturpedagogik, ekologi och ekosystemtjänster har medvetet planerats in i området och utvecklas successivt. Skogens och våtmarkens ekologi är särskilt framlyft genom de två av stadens så kallade naturpunkter som genom skyltar bland annat ger kunskap om ekologi, mångfald och historia.

Naturpunkt fågelsjön med gränsen vid Oran i fonden.

4.6 Utveckling av området

Området är kraftigt präglad av flera olika verksamheter i dess närhet och dessutom ska många olika fritidsintressen samsas i området. Reservat för järnvägsspår till NSR är ett exempel på annan markanvändning som har företräde. I övrigt ska åtgärder kunna vidtas som gynnar ekosystemtjänster/växt- och djurlivet samt för det rörliga friluftslivets behov.

Naturreseptatet Bruces skog är ett långsiktigt projekt. Området kan indelas grovt i tre huvudaspekter. Ett av mänsklig närvaro mer ostört viltområde finns närmast E4/E6. Ett tystare område med fågelsjön och bete finns i mitten av reseptatet öster om Oran. Det tredje området är avsett för aktiviteter som sliter eller stör mer på naturen och det ligger väster om gränsen Oran där organiserat friluftsliv kan verka. Här finns nu till exempel islandshästbanor och hundhägn.

Islandshästbana i skötselområde 7b.

Nyplantering av skog på den före detta åkermarken kommer att ske successivt. Lämpliga trädslag är svenska ädellövträd (ek, bok, ask, alm, avenbok, fågelbär, lind, lönn, hassel). Tanken är att bygga ihop den idag befintliga skogen med tidigare nyplanteringar från 1990-talet. Detta ska göras som en del i projektet Barnens skog. Ytterligare areal av betesmark och öppna ytor för exempelvis lek och bollspel kommer att skapas genom nysådd med lämpliga gräsfröblandningar. Våtmarken öster om Oran planeras att utökas och är inhägnat för betesdrift. Ett mer organiserat friluftsliv i form av ett motionscentrum med tillhörande elljusspår föreslås i området mellan Österleden/väg 111 och Oran. En så kallad klätterpark med vajrar i trädkronorna med tillhörande parkeringsplats och en mindre byggnad har diskuterats i delområde 6a. Den östra delen av reseptatet, mellan Långebergavägen och motorvägen, är inte lämplig för ökade störningar och slitage på grund av känsligare natur både vad avser mark, flora och djurliv.

Bullerskydd, tillgänglighet

Trafiksituationen är besvärande i och omkring reservatsområdet. Österleden, Långebergavägen och E4/E6 utgör barriärer i området och den omfattande trafiken på dessa medför bullerstörningar inom Bruces skog. Bullervärden som uppmätts ligger mellan 45-75 dBA. Inget område ligger på nivån tyst, det vill säga 40 dBA eller lägre. Antalet fordon utmed Österleden är cirka 20-25 000 per dygn, på Långebergavägen 5 500 per dygn och på motorvägen 33 000 fordon per dygn. Trafiken på Långebergavägen kommer att öka när det nya verksamhetsområdet blir färdigt på västra sidan om vägen. På sikt kan bullret dämpas från motorvägen under förutsättning att en bullerskärm byggs i samband med att ett nytt industrispår anläggs. En ny bullervall bör kunna anläggas i nordöstra delen, delområde 7f som ingår i detaljplan för del av Vasatorp 1:1. En åtgärdsplan mot buller i kommunen är under utarbetande.

Tunnlar och broar

Eftersom Österleden och Långebergavägen är hårt trafikerade behöver olika åtgärder vidtas för att öka tillgängligheten till och inom området och för att öka säkerheten för oskyddade trafikanter. Ökad säkerhet kan skapas genom planskilda korsningar. Eventuella investeringsbeslut för dessa tas i annan ordning. Reservatsföreskrifterna utgör dock inga hinder för tillgängliggörande åtgärder.

Hävdregimer, slätter/bete samt fri utveckling av trädbestånd

Betesdrift och slätter är viktigt, dels för den biologiska mångfalden men också för landskapsbilden och de historiska värdena, det vill säga resterna av det gamla by- och bondesamhällets markanvändning. Ekhagarna och enefäladen är exempel på det senare. De skötselanvisningar som redovisas kan i vissa delområden komma att ändras vid behov. Som exempel kan alternativ markanvändning möjliggöras. I delområdena 6f och 7b kan öppna ytor hävdas med bete eller slätter eller förses med våtmark.

Utveckling genom punktsatser:

Sandmarker i vilka blottade ytor grävs fram gynnar pollinerande insekter.

Fågelåker med olika, kvarstående fröväxter för vinterföda åt fåglar. Lärkrutor, lågbevuxna eller blottade ytor för att gynna sånglärkan.

Blottad jord utmed våtmarker och dammar gynnar mindre strandpipare.

Döda träd och högstubbar, som ger hålbyggande arter boplatser såsom kattuggla, samt föda för till exempel mindre hackspett.

Blomsterängar med sen slätter i augusti gynnar fjärilar, bin med flera. Likaså kan vissa nässelbestånd kvarstå för näselfjärilens larver.

Främmande arter, särskilt invasiva, till exempel bestånd av sykomorlön, lärk och gran tas bort. Enstaka stora träd kan dock kvarstå för djurlivet.

Föryngringsmetoder av skog: plantering ska ej ske i raka rader.

Skötsel av stenmurar: det är viktigt med solbelysta stenmurar för djurlivet.

Alkärren kan som regel ges fri utveckling utom då det bara är sly som kan behöva röjas.

Vid nyplantering ska särskilt gynnas ek, bok, fågelbär, avenbok, säl, asp, oxel och rönn.

Faunadepåer kan utläggas i form av grenar och virke i högar på lämplig plats där det inte finns värdefull flora.

Hundlatrin och toaletter ska finnas.

Befintlig deponi av matjord utmed Långbergavägen kan vara möjlig att minska höjden och bredden på. Se skötselplanen angående lämplig höjd för nya bullervallar.

Skogsdikena kan behöva underhållas om inte skogen ska skadas av för hög vattennivå.

Om det bedöms lämpligt kan rent dagvatten ledas in från detaljplaneområdet för del av Vasatorp 1:1, norr om 7f, till fågelsjön och i samband med en sådan åtgärd kan dammen utvidgas söderut.

Våtmarker kan utvecklas i området och ska slåttas/betas.

5 Källförteckning

Kartor

Flygfoto över Helsingborg, 1939. Helsingborg.
Snedbilder 2012, ©Blom.
Häradskartan, 1912. Helsingborg.
Ortofoto över Helsingborg 2012. Helsingborg.
SGU 1974 Ser Ae Nummer 16. Jordartskarta Helsingborg SV.
Sjöbeck, M., avritning av 1700-talskartor. Helsingborg.
Skånska rekognosceringskartan, 1812-1815.

Planer och program samt kartor

Helsingborgs museum. 1991. Kulturminnesvårdsprogram för Helsingborgs kommun. Helsingborg.
Lantmäteriet Filborna 1704 12 HEJ 2.
Lantmäteriet Avmätning Todarp och Lågastorp 1768.
Länsstyrelsen i Skåne. 2003. Närmare till naturen i Skåne. Malmö.
Länsstyrelsen i Malmöhus län. 1975. Naturvårdsplan Skåne - del Malmöhus län. Malmö.
Länsstyrelsen i Skåne. Kulturmiljöprogram för Skåne. Malmö.
Skogsvårdsstyrelsen. 1997. Skogsbruksplan för Helsingborgs stad. Helsingborg.
Stadsbyggnadskontoret. 1992. Naturvårdsplan för Helsingborgs kommun. Helsingborg.
Stadsbyggnadskontoret/Parkkontoret. 2005. Programförslag Bruces skog. Helsingborg.
Runeke P., 2012 plan för "Sjöbecksparken".
Helsingborgs stad Översiktsplan 2010 antagen av kommunfullmäktige 18 maj 2010.
Stadsbyggnadsförvaltningen Grönplan pågående arbete.
Helsingborgs stad PM Klimatanpassning Antagen av kommunfullmäktige 25 april 2012.
Stadsbyggnadsförvaltningen Natur- och kulturmiljöprogram pågående arbete.
Stadsbyggnadsförvaltningen 2012 Detaljplan för del av Vasatorp 1:1. Remisskede.
Stadsbyggnadsförvaltningen 2012 Detaljplan för Långeberga 3:2 med flera. Remisskede.

Litteratur/Inventeringar

Gärdenfors, U. (ed) 2005. Rödlistade arter i Sverige 2005. Artdatabanken, SLU, Uppsala.
Hanson, S-Å., 2002. Fanerogaminventering. Ramlösa naturkonsult, Helsingborg.
Helsingborgs lokalhistoriska förening 2006 Helsingborgs stadslexikon.
Nilsson N-O/Ecoscandia 2012. Groddjur vid Filborna.
Enetjärn Natur AB 2012. Naturvärdesinventering Filborna samt delar av Bruces skog:

- Utredning, inventering och bedömning av fågellivet Filborna samt delar av Bruces skog.
- Fladdermöss vid Filborna. Utvärdering och riskbedömning för området vid Nordvästra Skånes Renhållning AB.
- Inventeringar av fladdermöss, fåglar, groddjur samt naturvärden vid Filborna samt delar av Bruces skog. Sammanfattande dokument.

SGU 1974 Jordartskarta Helsingborg SV skala 1:50 000.
Sjöbeck M 1930-40-tal avritningar av lantmäteriakterna från 1700-talet i originalskala (cirka 1:4000).

Muntliga kontakter

Sven-Åke Hanson, Naturskyddsföreningen.

Christer Persson, Länsstyrelsen i Skåne län.

Anders Larsson, Länsstyrelsen i Skåne län.

Eva Olsson, Länsstyrelsen i Skåne län.

Karl-Erik Söderkvist Helsingborg.

Ulf Tomasson markägare.

Sara Jensen markägare.

Lennart Nilmarksson, jordbrukare Ljusekulla dikningsföretag.

Roland Andersson jordbrukare Skälsmossedikets dikningsföretag.

Jan Lilja och Pontus Carlsson Helsingborgs modellflygklubb.

Jonas Holmberg Myresjöhus/BWG Homes/Husensjö 2 AB Malmö.

